

(Hekayə)

Eşidəndə ki, Qumruya elçi gəlib elə bil yanbızına biz batırdılar. Yerimdən dik atılıb bayıra qaçdım, onların vaqonuna tərəf boylananda qapılarda taxta kuzalı "Qaz 53" gördüm. Götürdüm Qumrugib san...

Orta məktəbi bir oxumuşduq. Öz kəndimizdə də qonşu idik. Məktəbə bir gedib-gəlirdik. Gərək etiraf edəm, mən-dən həm savadlı, həm istedadlı, həm də qoçaq idi. Hətta qoçaq sözü Qumrunu tam ifadə eləmir. Od parçası desək daha dəqiq olar. Oğlanları döyməkdən tutmuş, sual verib müəllimləri kəndimizə qədər o nadanlıq qalmazda, eləməsin. Bütün məktəbi əldən-ayaqdan salırdı. Di gəl əla oxuyurdu deyə, heç kim gözün üstə qaşın var demirdi. Tək bir dəfə əliyəni-şə sala bildik Qumrunu. Kimsə televizordan şeir eşitmişdi:

*Qumru saat neçədi,
Oxuduğun budaqda?*

"Qumru saat neçədi?", "Qumru saat neçədi?", "Qumru saat neçədi?" – məktəbdə bu səsdən qulaq tutulurdu. Qumru bir cəzə bu kəlmələrə cimayırı. Hətta bir dəfə otağa çəkilib hirsindən hönkürdü

(Günə Mövluda ithaf edirəm)

də! Tez pəncərədən fırlandım ki, ağlamağın görüm, mən hərənib gəlincə kiryib bayıra çıxmış, iki-üç uşağı şillə-qapazın altına salmışdı.

Arada mən də uzaqdan "Qumru saat neçədi?" deyib qaçırıdım. Elə kəderlə-nirdi ki! Elə bil deryada gəmiləri batırdı. Öz-özümə məəttəl qalardım; bu sözə niyə bu qədər alınır?! Bir dəfə özündən soruşdum, məhrəblərlə əlimdən tutub dedi:

"Mənə bir də elə demə, qaçaq! Yaxşı?"

Həmişə qaçaq deyirdi mənə və elə şirin deyirdi, ram olmaqdan başqa əlacım qalmırdı.

Yaman sürətlə böyüyürdü. Deyirdin, adam deyil, qarıdır uzanan. Həm də güclü idi. Oğlanlı-qızlı istənilən tay-tuşunun qolunu asanca burub özünə təslim edirdi. Amma nədənsə, mənə incitmirdi. Belkə, analarımız qohum idi, ona görə. Özü də çox məhrəblən qohum... Atası da tək cəzə atamla deyil, hamımızla dost idi. Gecələr bizə gələndə sevindiyimizdən qışqırırdıq. Biz uşaqlar o tərəfdə oynayıb, atamla Qumrunun atası bu tərəfdə nərd vururdular. Analarımız isə xısın-xısın qeybətəşir, arada bizə təpiniyirdilər.

Qumru evimizi dağıdırdı. Anası nə ilah eləse sakit oturmurdu. Bircə atasından çəkiniyirdi ki, o da qızına güldən ağır söz demirdi. Atam da dinmirdi. O da alt-dan-altından bu nadinc və gözəl qıza baxıb gülümsünürdü. Axırın anam ilə gəlirdi. Deyirdi, Qumru, canın yanasın, belə gözəl olmasaydın, deyərdim, kaş Allah səni oğlan yaradardı. Qumru qaçqanaq çəkirdi: "Noolub mənə, yüz oğlana dəyə-rəm!"

Açıq bir az paxıllığım tuturdu Qumruya. Hamı onu çox istəyirdi. Qızıqlı ilə şeiri də ona dedirdirdilər, mahnını da ona oxudurdular. Təzə paltar, çanta, qələm-dəftər, kitab ilk ona alınırı. Məktəbdə kitab paylananda müəllimlər Qumrunununu birinci təqdim edirdilər. Bəli, Qumru olan yerdə başqasını görməzdilər. Hələ toylarda oynamağı... Vay-vay! Atası parıldayan naxışlı qara don almışdı ona. Geyinəndə elə bilirdin üstünə gələn

Qumru yox ulduzlu gecənin özüdür. Ay isə Qumrunun camalıdır ki, ətrafa həzin-həzin işıq saçır. Ala gözələrinin odu bərbəşə adamın içinə düşürdü. "Qaragöz" mahnısına oynayırdı. Müğənni də yaltaqlanırdı Qumruya, mahnını deyib "Ala-göz boy-boy!" oxuyurdu. Toy əhli, musiqçilər qarışıq ayağa durub meydanın ortasında qanad çalan Qumrunu ürekdən alqışlayırdı. Qumru da qollarını açıb fırlandıqca fırlanırdı, süzdükcə süzür, uçuqca uçurdu. Ayaqları yerə dəymirdi. "Qaragöz" mahnısını oxuyan məşhur özbək müğənnisindən bir-iki əl hərəkəti də öyrənmişdi. İnanın, ondan gözəl ələyirdi bu hərəkətləri. Şümşad qolları sərv qamətinin ətrafında ilan kimi qvrılıb-açılır, gah bədənə dolayır, gah kənarlara atılır. Qumrunun yanına düşüb oynamağa heç kim cürət eləməirdi. Tək bir cəzə yol qoca bir arvad səy-səy əl-qol ata-ata Qumruya yanaşdı, uca qamətini əyib üzündən öpdü, başına duz çevirib mağarın küncünə

Qumru

atdı.

Atası bir kənarında durub gülümsəy-gülümsəy qızı üçün əl çalırdı. Fəxr edirdi onunla. Mən o vaxt diqqətlə fikir vermişdim, Qumru eynən atası idi. Ucaboy, yaraşlıq, güclü, güləş çöhrəli. Gözləri də eynən onun kimi idi. Elə bil çıxarıb yerinə atasının gözlerini qoymuşdular.

Həmin vədələr müharibə düşdü araya, Qumru məktəbdən qaldı. Atası könüllü dəstələrə qoşulub kəndin müdafiəsinə getdi. Qaçqınlıqdan iki-üç həftə əvvəl ölüm xəbəri gəldi. Yadımdadır, qırx mərasimini öz kəndimizdə verə bilmədilər.

Nə atası öləndə, nə qaçqınlıq düşəndə, nə də sonralar Qumrunu heç vaxt ağlayan görmədim. Nədənə onu ağlayan yerdə təsəvvür edə bilmirdim. Odur ki, ağlamağın görməkdən ötrü üreyim gedirdi. Bir gün anamdan soruşdum:

"Ana, atasının yanında Qumru da ağlayırdı?"

Anam dönüb sifətimə elə baxdı, qorxdum. Baxdı-baxdı və dedi:

"Nə səy-səy danışsın?! Adam atasından öləri ağlamaz?"

Day demədim ki, ay ana, mənəm dərdim başqa. Desəm, lap başdanxarab sayardı. Necə yeni, Qumrunu ağlayan yerdə görməmişəm və bunu görməkdən öləri üreyim gedir?"

Amma hardasa daldada ağlayıb kiryəndən sonra görmüşdüm. Gözündə donan yaş da yaraşdı ona, kipi-kərinin qaralığını artırırdı. Dərd də onu gözəl göstərirdi. Ala gözəli bir az da böyüyürdü. Sanki göz yaş gözünün içindəki bulanığı yuyub aparır, şəffallaşdırır, daha canalıcı edirdi.

Şəhid ailəsi olduğu üçün Qumrugilə bir vaqon verdilər. Qohumları həmin vaqonu gətirib biz olan kənddə, təzə məhəlləmizə yaxın yerdə quraşdırdılar. Ağır vaxtlar idi. Qumrunun anası nasazlanmışdı, bacıları balacaydı. Kəndə, bizim yanımıza köçmüşdü ki, pambığa gedib kolxozdan maaş və taxıl alsınlar. Yoxsa ac qalardılar.

Qumrugilin evində kişi yox idi deyə bütün buyruqlarına mən qaçırıdım. Anam

Şərif Ağayar

da, atam da təkrar-təkrar tapşırırdılar ki, öz işini əlində yarımqıç qoyub, onların deyiyinə yüyülməliyəm. Amma mən anama-tama görə deyil, Qumruya görə bunu canla-başla edirdim. Ona bəslədiyim hisslər nə idi – heç vaxt baş açə bilmədim.

Qərəbdir, bu ağır günlər də Qumrunu sındıra bilmirdi. Üz-gözünü ağ mələfə ilə sarıyıb, kişi şalvarı geyinib qızmar günün altında pambıq yığanda da şuxluğundan qalmırdı. Özünə fikir vermədikcə daha da cazibəli görünürdü.

Pambıq yığmaqdan mənəm barmaqlarımın ucu yara tökmüşdü. Sən demə pərdaxlanmış pambığı dilim-dilim yarılan qozanın arasından ehmalca götürmək lazımmış. Pambığı incitmədən... Seve-rək... Ehmalca... Qumru yığan kimi...

vaqondan çıxırdı. Çıxırdı ki, analarına baxıb pis olmasınlar.

"Qoy məktəbə getsinlər, oxusunlar, yazıqıdılar" – bacıları haqda mənə belə deyirdi həmişə.

İndi elçi gəlmişdi Qumruya...

Bəyliyə namizəd anq, kvadrat biğli oğlan idi. Hardasa 30 yaş olardı. Yeni, Qumrudan xeyli böyük olduğu açıqca bilinirdi. Anası ağzi qarışıq mükün olan bütün bədən əzalarnı qızla bürümüşdü. Varlı olduğunu göstərmək üçün təbi ki... Amma bu qır-qızılın sahibinin bəyliyə namizəd oğlu çöldəki "Qaz 53"ün sürücüsü idi. Yeni, ələri mazutlu adı zəhmətkeş. Anasıyla əks qütblərin adamı kimi görünürdü. Özü də çöldə dayanmışdı. Ya utandığından, ya da başqa kişi olmadığından vaqona keçmirdi. Əlini taxta kuzaya dayaq verib başını günəşdən daldalamışdı. Onu görəndə cin təpəmə vurdu. Az qaldım qışqıra-qışqıra üstünə cummam. Çünki baxan kimi anlamışdım ki, özünü qızla bələmiş bu kök, dilavər arvad Qumrugilinkasılığından, ələcsizli-ğindən istifadə edib onu qışqırma oğluna almaq istəyir. Başqa kim alacaq ki, qaçqın qızını? Evi yox, eşiği yox, cehizi yox, hələ üstəlik atası-qardaşı da yox! Həmin vaxt qaçqınlıq adlı o mücərrəd varlıq insan cildində əlimə düşsəydi xubunca dəyər, qol-qabırçasını sındırar, ən axırda qəməllinin ucuya dişlərinin dibini oyardım!

Qumrunun anası yerdən salınmış süfrənin başında bərabər oturduğu qızıldıq arvadla culaşmışdı. Dağdan-bağdan elə şirin danışdırdılar ki. Arada qonaq "Vay səni!" deyib dizinə çırpır, yanımca olduğunu göstərməyə çalışırdı.

Qumru əzizlədi. Vaqonun girecəyində dayanıb xısın-xısın gülürdü. Qumru saat neçədi? Nə saat, qaçaq, səyləmə... Məni öldürəcəkdə bu qız. Mənim dişim bağıracağıma kəsir, busa hər şeylə, hamıyla, hətta mənəm özümle mirtləşirdi.

"Qumru, saat neçədi?" – bu dəfə həqiqətən soruşdum.

"Dünənki vaxtdı, qaçaq!" – inanmadım, dönüb baxanda mənə göz vurub sessiz gülüşlə uğunub getdi. Qaçqanaq sözü yəne həmişəki şirinlikdə, həmişəki doğmalılıqla söylədi. Bu elə bir şirinlik, elə bir doğmalılıq idi ki, ömrüm boyu o şirinlikdən, o doğmalılıqdan keçib Qumrunu sevmə bilmədim.

Kök, qızıldıq qadın bir an sağa-sola döyükdü, ortamin uyğun olmadığını bütün bədən ilə hiss elədi deyəsən. Bu vaxt Qumrunun anası üzünü mənə tutub

dedi: "Bala, çıx, qonağı evə çağır, günün altında qalmasın, hava çox istidi."

Həqiqətən hava çox isti idi. Hətta o qədər ki, o makaronbilək qırışmala da bir anlıq yazığım gəldi. Gedib zorla vaqona gətirdim. Haqqıçünə abırılı adam idi. Utandığından əlini-ayağını qoymağa yer tapmırdı. Vaqon da bir gözəl. Harda gizlənəsən?

Arada Qumru (namərd!) qonaqlara çay gətirdi. Özü də sessiz gülüşlə içində uğunub gedə-gedə. Başına elə-belə atdığı güllü dəsmalın bir ucunu ağzına salıb dişlərinin arasında sıxmışdı ki, bu pıçılıq fontan verib qonaqların üstünə tökülməsin. Onu belə görəndə xeyli utandırdım və qarşımda oturub ağzına su alan nazik biləkli, kvadrat biğli oğlana daha çox yazığım gəldi. Kök qadın vəziyyətin qəliz olduğunu görüb Qumru gətirən çayı edayla geri itələdi. Qumru padnosu əlində elə bir naz-qəmzəylə oynadıb geri fırlandı ki, yeli az qala süfrəni havaya qaldıracaqdı. Cavab atəşi ilə düşməni susduruldu. Qumrunun anasının gözleri bərələ qaldı.

Bu sessiz uğultu hardasa beş-üç dəqiqə sürdü. Amma vəziyyət yumşalmadı ki, yumşalmadı. Heç kim danışmağa söz tapmırdı. Qumrunun bacıları vaqonun ayaq yerindəki balaca arakəsmədən diqqətlə kök qadına və onun arıq oğluna baxırdılar.

Mən də özümü itimmişdim, bilmirdim nə edəm. Eləcə qarşımda oturun soyumaqda olan çaya tamaşa edən anq, biğli qonağa baxırdım. Necə oldusa gözüm onun nazik, tükü biləyindəki iri, qara saat sataşdı və gərginliyi azaltmaq namına soruşdum: "Deməzsiniz saat neçədi?"

Adam özünü itirdi, təşvişlə sağa-sola baxdı, sualı anlayınca saatı gözə atıb kəkələdi: "Üçüçə qırx beş dəqiqə işləyib!"

Və...

Bu dəfə gülüş fontanını heç kim saxlaya bilmədi. Əvvəl Qumru pıçıldayıb güldü – qaçqıncı, sonra mən, dalınca arvadlar və uşaqlar. Anq-biğli qonağımdan başqa hər kəs! Güldük, güldük, güldük...

Ara bir az sakitləşən kimi kök arvad özünü qıp-qırmızı qzarmış oğluna tutub dedi: "Dur gedək, bala, deyəsən sövdə-miz baş tutmadı."

"Nişanlım necə oğlandı, qaçaq?" - qonaqların yola salıb içəri qaydanda Qumru eynən ovaxtı uşaq şıltaqlığıyla gülümsünüb üzümə baxdı. Ala gözəlinin dərinliyində uçurum gördüm.